

Συνέντευξη

IZAMΠΕΛΑ ΧΑΜΑΝΤ

«Η οργή και η αγωνία είναι κανόσμα για τη γραφή»

ΑΠΟ ΤΗ
ΜΑΡΙΑΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ

«Δεν εκπροσωπώ κανέναν και τίποτα». Ο κεντρικός ήρωας στο βιβλίο της Ιζαμπέλα Χαμάντ αρνείται ότι συμβολίζει σιδηρόπλοιο. Είναι δύσκολο, όμως η παλαιστινιακή καταγωγή της Λονδρέζα με τις σπουδές στην Οξφόρδη, στο Χάρβαρντ και στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης εισήλθε στον κόσμο της λογοτεχνίας με εντυπωσιακό τρόπο. Χωρίς να φρεϊδεύει λέξεων (το βιβλίο αριθμεί 750 σελίδες), επέλεξε να φωτίσει μια περίοδο για την οποία γνωρίζουμε ελάχιστα. «Ο Παριζάνος» [εκδόσεις Μεταίχμιο] ρίχνει φως στην ιστορία της Παλαιστίνης στις αρχές του 20ού αιώνα, μέσα από το προσωπικό ταξίδι ενός νεαρού Παλαιστίνιου από το 1914 έως τα μέσα της δεκαετίας του '30, από τις σπουδές του στη Γαλλία στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου έως την επιστροφή στη μητέρα πατρίδα σε μια ταραγμένη εποχή όπου οι συμπατριώτες του μάχονταν για ανεξαρτησία από τη Βρετανική Εντολή. Σαφέστατα, το οικογενειακό της ιστορικό έπαιξε ρόλο στις επιλογές της 28χρονης συγγραφέως. Στο κάτω-κάτω, ο κεντρικός ήρωας της, Μιντχάτ, υπήρξε σ' αλήθεια: ήταν ο πρόπαππος της.

Απ' όλους τους συγγενείς σας παλαιστινιακής καταγωγής γιατί διαλέξατε να γράψετε την ιστορία του Μιντχάτ;

«Είχε μαγνητίζει τη φαντασία μου απ' όταν ήμουν μικρή: ένας εκκεντρικός άνδρας από τη Ναμπλούς παθιασμένος με σιδηρόπλοιο γαλλικό, ο οποίος ζούσε σε μια εποχή που η Βρετανία και η Γαλλία ήταν κυρίαρχες δυνάμεις και στη Μέση Ανατολή. Ήθελα να ανακαλύψω πώς είχε γίνει ο άνδρας που ήταν αλλά και να κατανοήσω την παλαιστινιακή ιστορία πριν από την παλαιστινιακή καταστροφή και την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948. Θεώρησα ότι θα είχε ενδιαφέρον να γράψω γι' αυτή την περίοδο μέσα από τη ζωή αυτού του ασημένιου ανθρώπου, ο οποίος δεν ήταν ιδιαίτερα πολιτικοποιημένος. Καμία από τις ιστορίες που άκουσα για εκείνον δεν είχαν σχέση με την πολιτική κατάσταση που ανακλυόταν, παρά μόνο εμφάνιζαν με αυτή. Παρ' όλα αυτά, σκεφτόμουν ότι τα

πράγματα δεν μπορεί να ήταν ακριβώς έτσι. Η πολιτική πάντα εixoφρεί στη ζωή μας. Οπότε προσπάθησα να διερευνήσω πώς διαμορφώθηκε και τι ρόλο έπαιξε σε αυτό το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του».

Το βιβλίο σας συχνά συγκρίνεται με το ρεαλιστικό μυθιστόρημα του 19ου αιώνα στην παράδοση του Φλομπέρ και του Σταντάλ. Πόσο συνειδητή ήταν η επιλογή αυτής της λογοτεχνικής κατεύθυνσης;

«Διάβαζα πολλούς από τους ευρωπαίους και ρώσους κλασικούς του 19ου αιώνα στο σχολείο και μετά στο πανεπιστήμιο - οπότε ένα είδος λογοτεχνικού ρεαλισμού είχε εγγραφεί στο μυαλό μου. Είναι πιθανό ότι στο πρώτο μυθιστόρημά της μια συγγραφέας παίρνει πολλές αποφάσεις που είναι ασυνείδητες. Η συγγραφή κάθε μυθιστορηματος είναι σαν να ψάχνεις στα τυφλά στο σκοτάδι, όμως στο πρώτο σου μυθιστόρημα τα μάτια σου

δεν έχουν καν ξεκινήσει να προσαρμόζονται σε αυτό. Έχω και μια άλλη απάντηση ωστόσο. Προσπαθώ να ανασυστήσω με υπέρτατη ακρίβεια τις συνθήκες ζωής στην Παλαιστίνη, ιδιαίτερα στη Ναμπλούς και τη μεσαία τάξη της στη διάρκεια εκείνης της περιόδου και για να είμαι ειλικρινής αυτή ήταν μια επιλογή με πολιτική σκοπιμότητα, ένας τρόπος να θέσω επί τάπητος το παραπλανητικό σλόγκαν του κινήματος του σιωνισμού ότι η Παλαιστίνη ήταν μια "γη χωρίς λαό". Ήθελα να φανταστώ πώς ήταν η Παλαιστίνη πριν από το 1948. Από άποψη ύφους αυτό μεταφράζεται σε αυτό το είδος λογοτεχνικού ρεαλισμού, στο πλαίσιο του οποίου έδωσα μεγάλη προσοχή στην περιγραφή των σπιτιών, των εσωτερικών χώρων, των τοπίων αλλά και στην ψυχολογική κατάσταση των χαρακτήρων, γιατί η διαμόρφωση των οποίων παίζουν μεγάλο ρόλο οι οικογενειακές ιστορίες και οι κοινωνικές δυνάμεις».

Πολύ θαρραλέα πάντως η απόφασή σας να γράψετε ένα τόσο μεγάλο βιβλίο σε μια εποχή που είναι δύσκολο να συγκεντρωθούμε για πολλή ώρα σε κάτι.

«Ισως ήταν αφελές από μέρους μου, αλλά δεν σκεφτόμουν ότι υπάρχει μια πραγματική λογοτεχνική αγορά εκεί έξω ή πραγματικοί αναγνώστες. Σκεφτόμουν μόνο την αισθητική και συναισθηματική επίδραση που επιφέρει η συνύπαρξη με ένα βιβλίο για μεγάλο χρονικό διάστημα. Όταν στο τέλος ο Μιντχάτ ανατρέπει στα αρχικά γεγονότα, ήθελα ο αναγνώστης να βιώσει την ίδια αίσθηση αναπόλησης, το ίδιο χάσμα να τον χωρίζει από το παρελθόν».

Στο βιβλίο δεν γίνεται αναφορά στην παρούσα κατάσταση στην Παλαιστίνη. Για ποιον λόγο; Θα περιέλεκε τα πράγματα ή αναφορά σε ένα τόσο ευαίσθητο θέμα;

«Δεν φοβόμουν να μιλήσω για το κράτος του Ισραήλ επειδή θα ήταν ένα ευαίσθητο θέμα. Απλώς σκέφτη-

κα ότι ήταν μια δυναμική επιλογή να ανατρέξω στην περίοδο προτού αυτό ιδρυθεί. Είναι τρομακτικό για ένα κράτος-επικρασία να βλέπει τον χάρτη της περιοχής που υπήρχε προτού την ενοικήσει. Ήθελα να γράψω για Παλαιστίνιους που σχετίζονταν με άλλους Παλαιστίνιους, και όχι με Ισραηλινούς, όπως έχει συνηθίσει να τους χοροθετεί η Δύση».

Γατί δεν ακούμε περισσότερες λογοτεχνικές φωνές από την Παλαιστίνη να περιγράφουν αυτή την εξαιρετικά περίπλοκη κατάσταση;

«Κατ' αρχάς, δεν είμαι σίγουρη ότι είναι εξαιρετικά περίπλοκη. Νομίζω ότι αυτός είναι ένας ισχυρισμός που υιοθετείται για να αποτρέψει τον κόσμο να κοιτάξει καλύτερα τι γίνεται. Είναι μια ξεκάθαρη αποποίηση εθνικιστικής αποκλειστικότητας, αν και η δομή της είναι επίτηδες σύνθετη προκειμένου να εφαρμόζεται η πολιτική του διαίρεσης και βασιλεύει. Όσο για τη σχετική λογοτεχνία, υπάρ-

χουν πολλά εξαιρετικά μυθιστορήματα για την κατεχόμενη Παλαιστίνη, αν και ένα μεγάλο εμπόδιο για να φτάσουν σε ένα μη αραβόφωνο κοινό είναι η μετάφραση. Υπάρχουν πολλοί παλαιστίνιοι συγγραφείς της διασποράς οι οποίοι γράφουν στα αγγλικά, όπως η Σούζαν Αμπουλχάβα, η Χάλα Αλιάν. Αυτών τον καιρό βγαίνει σε αγγλική μετάφραση το βιβλίο "Minor Detail" της Αντάνια Σίμπλι, το οποίο είναι καταπληκτικό. Ένα άλλο εμπόδιο είναι ότι οι νικητές γράφουν την Ιστορία και γενικά υπάρχει περισσότερος χώρος στον κυρίαρχο δυτικό Τύπο για τις φωνές από το Ισραήλ απ' ό,τι από την Παλαιστίνη. Θέλω να πιστεύω ότι τα πράγματα έχουν αρχίσει να αλλάζουν».

Υποθέτω ότι το γεγονός πως έχετε καταγωγή από την Παλαιστίνη οδηγεί κάποιον να υποθέσει ότι είναι πολιτικοποιημένη και ότι οι θεματικές σας θα έχουν έντονη πολιτική χροιά. Πώς σας κάνει αισθάνεστε αυτή η προσδοκία;

«Η κλισιόε απάντηση είναι ότι είμαστε όλοι πολιτικά όντα και ότι κάθε κείμενο είναι πολιτικό. Οντως πιστεύω ότι οι πολιτικές πεποιθήσεις, η οργή, η αγωνία, είναι καλά καύσιμα για τη συγγραφή, από τη στιγμή που τα στοιχειώεις σε αυτή με τον κατάλληλο τρόπο. Καταλαβαίνω όμως τη λέξη, ότι οι συγγραφείς που προέρχονται από συγκεκριμένα μέρη του κόσμου - συνήθως χώρες που έχουν υποταχθεί στον ιμπεριαλισμό της Δύσης - αναμένεται να ασχολούνται με την πολιτική πραγματικότητα της περιοχής. Δεν τους επιτρέπεται να ξεχάσουν το κοινωνικο-πολιτικό υπόβαθρο της χώρας τους και προσδιορίζονται, τουλάχιστον στα μάτια της Δύσης ή του "κυρίαρχου" Βορρά, από αυτό ακριβώς το υπόβαθρο. Ισως ήθελα να αμφισβητήσω αυτή την τάση δημιουργώντας έναν πρωταγωνιστή που δεν είναι ούτε μαχητής ούτε ήρωας με την παραδοσιακή έννοια, δεν αντιπροσωπεύει την Παλαιστίνη με κανέναν τρόπο. Ταυτόχρονα δεν μπορούσα να αντισταθώ και να μη γράφω για τον αγώνα για την απελευθέρωση από τον βρετανικό ζυγό, ιδίως από τη στιγμή που αυτή η Ιστορία δεν είναι ευρέως γνωστή εκτός της Μέσης Ανατολής».

Η Ιζαμπέλα Χαμάντ σε πρόσφατη παρουσίαση του «Παριζάνου».

«**Μεγάλωσα στην Αγγλία αλλά έχω ρίζες σε διαφορετικά μέρη, συμπεριλαμβανομένων της Μέσης Ανατολής και των ΗΠΑ. Μου άρεσε όταν ζούσα στη Νέα Υόρκη γιατί είχα την αίσθηση ότι ήμουν περαστική, το να μην ανήκεις είναι φυσιολογικό εκεί**»

Πιστεύετε ότι η λογοτεχνία και η τέχνη γενικότερα θα έπρεπε να είναι πολιτικές και να μην αναλώνονται μόνο σε αισθητικές αναζητήσεις;

«Η αισθητική και η πολιτική είναι αλληλένδετες. Όλοι οι δημιουργοί έχουν πεποιθήσεις. Ο τρόπος με τον οποίο τις διαχειρίζονται αισθητικά έχει ενδιαφέρον. Παρ' όλα αυτά, δεν πιστεύω ότι οι λογοτεχνικές φόρμες εμπεριέχουν εγγενώς ιδεολογίες. Ο Εντουαρντ Σαϊντ υποστήριξε ότι το παραδοσιακό μυθιστόρημα είναι εναρμονισμένο με τη συντηρητική πολιτική και μολονότι συμφωνώ ότι ισχύει σε ορισμένες περιπτώσεις, πιστεύω επίσης ότι η πολιτική "προδιάθεση" ενός αισθητικού ύφους δεν είναι σταθερά η ίδια. Για παράδειγμα, το ύφος της αβανγκάρντ ποίησης συχνά συνδέεται με τις αριστερές πεποιθήσεις, αλλά έχουν υπάρξει πολλοί πρωτοποριακοί ποιητές σε όλον τον κόσμο με συντηρητικές ή ακόμη και με φασιστικές πολιτικές απόψεις. Το ρεαλιστικό μυθιστόρημα αναδύθηκε μαζί με τα μοντέρνα ευρωπαϊκά έθνη-κράτη και την εξαπλώση της τυπογραφίας και δικαίως συνδέεται με ένα είδος αστικού εθνικισμού. Χρησιμοποίησα αυτή τη φόρμα που είναι ένα πολιτισμικό προϊόν της Δύσης για να περιγράψω τις ζωές των εποικισμένων στη Μέση Ανατολή σε μια χρονική στιγμή που αναμενόταν η ανάδυση είτε του μεγάλου συριακού κράτους είτε του παλαιστινιακού. Κανένα από τα δύο δεν υλοποιήθηκε, όπως γνωρίζει προκαταβολικά ο αναγνώστης. Αυτό δεν σημαίνει ότι στήριξα τον ευρωπαϊκού τύπου εθνικισμό ως πρότυπο για τον απελευθερωτικό αγώνα της Παλαιστίνης. Αλλά το να κάνεις κριτική σε μια εθνική αστική τάξη προϋποθέτει πρώτα να την περιγράψεις, να υποστηρίξεις ότι υπάρχει».

Δεδομένου ότι είστε μεικτής καταγωγής, πού πιστεύετε ότι ανήκετε;

«Νομίζω ότι μία από τις συνέπειες τού να είσαι μεικτής καταγωγής είναι ότι αισθάνεσαι λίγο εκτός. Μεγάλωσα στην Αγγλία αλλά έχω ρίζες σε διαφορετικά μέρη, συμπεριλαμβανομένων της Μέσης Ανατολής και των ΗΠΑ. Μου άρεσε όταν ζούσα στη Νέα Υόρκη γιατί είχα την αίσθηση ότι ήμουν περαστική, το να μην ανήκεις είναι φυσιολογικό εκεί».